

Epistolari de Joan Puig i Ferrer

MANUEL LLANAS

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya

mllanas@uvic.cat

TEIXELL (2019): Oriol Teixell Puig, *La direcció literària d'Edicions Proa a l'exili. Epistolari de Joan Puig i Ferrer*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

¿Us veuríeu amb coratge de tornar-vos a fer editor, de llançar la proa al mar altra vegada i obrir la vela a tot vent?

(D'una carta de Joan Puig i Ferrer a Josep Queralt del 20 de novembre de 1948.)

A vuit anys de fer-ne cent —cosa que la converteix en una de les editorials en actiu més longeves—, no es pot pas dir que Proa —a diferència de tants i tants altres segells editors nostres, orfes de l'atenció dels estudiosos— no hagi tingut sort. En el que portem de segle, se n'han ocupat, si més no, l'enyorat Isidor Cònsul —que en va ser director entre 1998 i 2009—, Julià Guillamon, Ramon Pinyol i Torrents i un servidor. I, en l'etapa de l'exili a Perpinyà, Maria Llobart i, de manera ben destacada, Josep Camps i Arbós, sobre els sòlids fonaments forjats pel qual s'ha edificat el present volum, que edita la correspondència completa —inèdita o no— intercanviada entre Joan Puig i Ferrer i, d'una banda, Josep Carner, Domènec Guansé i Xavier Benguerel —tots tres autors del catàleg de l'editorial a l'exili, a partir de 1949— i, de l'altra, amb un seguit d'escriptors i traductors, temptejats sense èxit per incorporar-los-hi. Encapçala l'edició un capítol destinat a situar el context i els personatges que s'hi mouen: les gestions de Puig i Ferrer per trobar editor, dins i fora de Catalunya, per al cicle novel·lístic d'*El pelegrí apassionat*; l'assumpció per part seva de la direcció literària, com en la preguerra —i després de la renúncia de Ramon Xuriguera—, i la seva tasca de mecénatge de l'editorial; o, sobrevolant sempre, de forma implícita o explícita, la llegenda negra que persegueix l'escriptor de la Selva del Camp a l'exili i l'enfrontament amb Ferran Canyameres, fins al punt que, en aquest sentit, l'epistolari reunit revela, en paraules d'Oriol Teixell, «un personatge àvid d'aprovació pública, desitjós de reconciliar-se amb els refugiats catalans».

Les quinze primeres cartes de les quaranta-sis creuades amb Carner (vint-i-tres de Puig i Ferrer) entre 1948 i 1952 estan monogràficament centrades en el contenciós amb Canyameres —enutjós de tan reiterat—, perquè Puig pretenia que el seu corresponsal hi fes de mediador i, per torna, el bombardeja enviant-li centenars de sonets escrits en defensa pròpia perquè els hi corregeixi. Les res-

tants, ja amb Proa com a protagonista —ni que sigui de forma indirecta, com la polèmica generada en els Jocs Florals de 1948, celebrats a París—, giren sobretot al voltant de la publicació del títol carnerià, *El Ben Cofat i l'Altre*, que acaba constituint el volum 93 de la col·lecció «A Tot Vent» —el primer de la represa. S'hi detecta —aquí i també en la correspondència amb Guansé i Benguerel— l'esforç de Puig per camuflar el propòsit que la col·lecció aculli en especial el seu cicle novel·lístic; i hi sobresurt el gruix intel·lectual i l'esplèndida prosa d'algunes peces de Carner.¹ Pel que fa a les quaranta-tres cartes (de 1949 a 1954) amb Guansé (del qual se'n reproduïxen dinou), sospitós, segons Puig, d'estar «encanyameritzat», el conflicte amb Ferran Canyameres torna a ocupar un espai considerable. De molt més interès resulten les informacions sobre el pla de publicacions d'«A Tot Vent», sobre la magra recepció d'originals per difondre-hi tot i les crides fetes o sobre l'escassíssim interès dels exiliats catalans —en primer lloc els d'Amèrica— per subscriure-s'hi. O els comentaris, d'oberta i lliure franquesa, dels dos corresponents sobre novel·les respectives: Puig sobre *Laberint* (que s'acaba publicant a la col·lecció) i Guansé sobre *Janet vol ser un heroi* i *Homes i camins* (els dos primers títols d'*El pelegrí apassionat*). És de justícia posar en relleu, com en el cas de Carner, les qualitats de la prosa epistolar de Guansé, amarada d'ironia i d'agilitat expressiva i plena de referències a escriptors i lectures. Molt menys abundants, les catorze cartes amb Xavier Benguerel (set de cada corresponçal, intercanviades entre 1949 i 1953) són també les menys substancials; hi pren un paper protagonista la concessió del premi de novel·la dels Jocs Florals de Perpinyà del 1950 —convocat per Edicions Proa i dotat econòmicament pel mateix Puig— a *L'home dins el mirall*, de Benguerel, títol que s'integra a «A Tot Vent».

En el segon bloc de cartes —centrades en intents fallits del director literari per reclutar escriptors i traductors per a l'editorial— se n'inclouen d'adreçades —de vegades sense resposta localitzada— a Ventura Gassol, Mercè Rodoreda / Armand Obiols, Melcior Font, Carles Pi Sunyer, C. A. Jordana, Pere Calders, Felip Calvet (a qui Puig demana títols de Rovira i Virgili), Agustí Esclasans (que escriu una carta de resposta d'un accentuat patetisme), Narcís Molins i Fàbregas, Carles Riba, Sebastià Juan Arbó i Manuel de Pedrolo (que es cartreja amb Josep Queralt i replica amb un comentari antològic els retrets de Puig a una seva novel·la).

Per localitzar aquest feix d'epistolaris, Oriol Teixell ha furgat en una dotzena llarga d'arxius i biblioteques públics. I, per editar-los, amb lloable esscrúpul filològic, els ha flanquejat amb més de set-centes notes a peu de pàgina —val a dir que unes quantes innecessàries o supèrflues, i algunes, molt poques, confuses o directament errònies.² Tanca el volum una bibliografia, molt completa, i —com hauria

1. A qui pertany aquest consell d'or, que transmet arran dels sonets que Puig li envia: «Per a escriure una mica bé (car l'absolut no és més que un somni), no hi ha més que tres mitjans: tornar-hi, tornar-hi i tornar-hi» (p. 98).

2. Entre les errònies, no puc estar-me d'esmentar-ne dues. La frase històrica invocada per Puig, en carta a Benguerel, «*hasta el último hombre y el último cartucho*», de

de ser preceptiu en obres amb tantes referències de tota mena com aquesta— uns índexs, utilíssims, d'«antropònims, empreses i entitats culturals, organitzacions polítiques, obres literàries i publicacions periòdiques».

Epistolari Domènec Guansé

JOSEP CAMPS ARBÓS

Universitat Oberta de Catalunya
jcampsar@uoc.edu

GUANSÉ (2019): Domènec Guansé, *L'exili perdurable. Epistolari selecte*, a cura de Montserrat Corretger i Francesc Foguet, Catarroja: Afers.

26 de gener de 1939. Les tropes franquistes ocupen la ciutat de Barcelona i s'inicia una brutal repressió contra la cultura catalana i les seves institucions. Hi ha gent, d'una banda, que decideix quedar-se a Catalunya i serà objecte de tota mena d'ultratges; d'altra, n'hi ha que creua la frontera i marxa a l'exili, on intentarà mantenir la flama de la catalanitat. Domènec Guansé serà d'aquests darrers. Nascut a Tarragona el 1894, potser avui dia n'és un nom amb escàs predicament entre les generacions més joves, però, en el moment d'abandonar el país, era un dels més destacats intel·lectuals: periodista, crític literari (especialment en el terreny de la narrativa, com demostren els textos apareguts a la *Revista de Catalunya*), novel·lista i dramaturg. La magnífica tesi d'Antoni Isarch, *Domènec Guansé: crítica, periodisme i narrativa (1918-1936)*, dirigida per Francesc Foguet i en vies de publicació, fa palès la importància de l'escriptor en el context cultural i literari dels anys vint i, especialment, durant el període de la República, abruptament truncat per l'inici de la guerra civil espanyola.

El volum que ressenyem, *L'exili perdurable. Epistolari selecte*, a cura de Montserrat Corretger i Francesc Foguet, aplega 125 cartes de Guansé datades entre el juliol de 1950 i el gener de 1978, un mes abans del seu traspàs. Exiliat primer a França, va formar part del selecte grup de refugiats al castell de Roissy-

cap manera no remet a Adolf Hitler, sinó que pertany al govern espanyol en plena guerra de la independència cubana, el qual, però, no es referia a l'«último cartucho», sinó a l'«última peseta» (nota 506, p. 223). La segona esmena, més rellevant, cal fer-la en desgreuge de Josep Carner, incapaç, anava a dir per naturalesa, de perpetrar un nyap lingüístic del calibre del castellanisme «alivi» —de fet, ni d'aquest calibre ni de cap altre; el que escriu en la carta a Puig —goso assegurar-ho sense haver-ne vist l'original— és, en realitat, «àlibi», terme jurídic amb el qual la frase en què s'insereix adquireix ple sentit i una esplèndida subtils expressiva (nota 159, p. 94).